

นโยบายต่างประเทศและความเข้มแข็งของชุมชนที่ส่งผลให้เกิด
การก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย :
กรณีศึกษาการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Foreign Policy and The Strength of The Community that
Resulted in The Establishment of Higher Education Institutions
in Northeastern Thailand : A Case Study of The Establishment
of Roi Et Rajabhat University

ชนาใจ หมิ่นไธสง¹

Chanajai Muentaishong

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศหลังยุคสงครามเย็นที่มีผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มอินโดจีน และเพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหลังยุคสงครามเย็น ด้วยการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สังกัด ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 8 คน โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2016 - กุมภาพันธ์ 2017 โดยเจาะจงมาที่ข้อถกเถียงที่ว่า นโยบายต่างประเทศหลังยุคสงครามเย็นมีผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มอินโดจีน ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อรองรับการบูรณาการเศรษฐกิจในภูมิภาคและเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

จากการวิจัยพบว่า นโยบายต่างประเทศหลังยุคสงครามเย็นที่มีผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มอินโดจีน แบ่งเป็นนโยบายต่างประเทศ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” นโยบาย “ความช่วยเหลือทางวิชาการและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ” นโยบาย “ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศในลุ่มน้ำโขง” นโยบาย “ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี – เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง” และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหลังยุคสงครามเย็น ประกอบด้วยเงื่อนไขประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด การกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่ กลุ่มคนย้ายถิ่น แนวคิดของคนในพื้นที่

คำสำคัญ : นโยบายการพัฒนาเมือง นโยบายต่างประเทศ ภูมิภาคนิยม เมืองมหาวิทยาลัย
ผู้นำ

Abstract

The article attempted to study foreign policy after the cold war affecting development of University towns in the north eastern region of Thailand adjacent to the Indochinese neighbours and to study the conditions that caused the university city of the north eastern Thai universities after the Cold War. This study used methods of a qualitative approach. Data was collected through interview guidelines with in-depth interviews. Data was collected by a total of 8 in-depth interviews. Data was analyzed by content analysis. Data was collected between November 2016 and February 2017. The researcher debated that. Foreign policy after the Cold War has affected development of University towns in the north eastern region of Thailand adjacent to the Indochinese neighbours. This is to support the integration of

the regional economy and to stimulate the domestic economy.

The research found that, foreign policy after the Cold War affecting development of University town in the north eastern region of Thailand adjacent to the Indochinese neighbours : divided to foreign policy “from a battlefield into a marketplace”, policy “Technical and economic Assistance”, policy “Greater Mekong Sub - region : GMS”, policy “Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS”. The conditions that make it a university city in the north eastern of Thailand after the Cold War, include the condition of People and community leaders in the area, Executive and staff of Roi Et Rajabhat University, Decentralization of the local government, Internal Capital Groups and External Capital Groups, migration group, and Ideology of people in the area.

Keywords : Urban Development Policy, Foreign Policy, Regionalism, University town, Leader.

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้เริ่มมีแผนพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบในยุคสงครามเย็น ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับแรก เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2504 - 2509 การเกิดขึ้นของแผนพัฒนาประเทศฉบับแรกนี้อยู่ภายใต้การให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ไทยและสหรัฐอเมริกา มีความเป็นมิตรกันอย่างสูง ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้ไทยเป็นฐานที่มั่นในการต่อสู้กับระบอบแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับประเทศเพื่อนบ้านของไทย อาจกล่าวได้ว่าไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างมาก เช่น ด้านการพัฒนาประเทศและด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ เป็นต้น (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2548)

ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 พบว่า บริบทระหว่างประเทศได้เข้าสู่ยุคของการล่มสลายของสงครามเย็น ทำให้แต่ละภูมิภาคเริ่มที่จะมีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ส่งผลให้เกิดการบูรณาการในภูมิภาคมากขึ้น (Hettne and Söderbaum, 2010) ปรากฏการณ์เหล่านี้ ทำให้ไทยและคณะรัฐบาลที่นำโดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนาปรบเป็นสนาการค้า” ซึ่งเป็นนโยบายที่ต้องการเปิดการค้าการลงทุนในกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ เวียดนาม) (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2554) โดยเริ่มที่ สปป.ลาว เป็นประเทศแรกเพราะตระหนักดีว่าถ้า สปป.ลาว เปิดรับนโยบายนี้ ก็จะสามารถทำให้เวียดนามและประเทศที่เหลือเห็นความสำคัญของนโยบายนี้ เหตุผลหลักที่ทำให้ไทยมีความประสงค์ที่จะเข้าหา สปป.ลาวเป็นประเทศแรกสืบเนื่องจากในอดีตช่วงสงครามเย็นไทยและ สปป.ลาว มีความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์ที่ต่างกันและมีการสู้รบตามแนวพรมแดน แต่ทั้งสองประเทศก็ยังพึ่งพาซึ่งกันและกันในด้านพลังงานไฟฟ้า โดยไทยยังคงรับซื้อไฟฟ้าพลังน้ำจาก สปป.ลาว (Oldfield, 1998) อาจกล่าวได้ว่า การที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นกับ สปป.ลาวได้ เป็นเหตุผลที่ทำให้นโยบายต่างประเทศเปลี่ยนสนาปรบเป็นสนาการค้าสามารถบรรลุเป้าหมาย และส่งผลให้ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านสามารถเปิดตลาดการค้าการลงทุนร่วมกันได้มากขึ้น

เมื่อการประกาศใช้นโยบาย “เปลี่ยนสนาปรบเป็นสนาการค้า” และเป็นนโยบายต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ ทำให้ไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศไทยสามารถที่จะกำหนดนโยบายเพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านได้ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 และประเทศไทยได้ออกจากกลุ่มประเทศผู้รับความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และเข้าสู่กลุ่มประเทศผู้ให้ ทำให้ไทยต้องกำหนดนโยบายเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านเพราะไทยเคยห่างเหินกับประเทศเพื่อนบ้านในช่วงที่มีความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ในช่วงสงครามเย็น โดยการริเริ่มให้ความช่วยเหลือทางวิชาการระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยนโยบายนี้ถูกนำมาใช้ในสมัยของรัฐบาลของคุณอนันต์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ช่วงระหว่าง 1991 - 1992 ภายใต้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ซึ่งในเวลาต่อมาใช้คำว่าความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแบ่งปันความรู้ ทักษะ และบุคลากรร่วมกัน (ชนาใจ หมื่นไธสง, 2558) หลังจากไทยได้มีการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก

ทำให้ไทยสามารถก้าวออกจากกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา และออกจากประเทศผู้รับความช่วยเหลือระหว่างประเทศมาเป็นกลุ่มประเทศผู้ให้ South-South Development Cooperation ได้ในปลายทศวรรษ 1980 (United Nations, 2015) การเข้าสู่สถานะเช่นนี้ได้เป็นเพราะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก รวมทั้งทำให้ประเทศไทยเข้าสู่กลุ่มประเทศ Upper Middle Income Countries ในปี ค.ศ. 2011 (World Bank, 2011)

ทั้งนี้ นโยบายต่างประเทศในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1993 - 2011 ได้มีการผสมผสานอย่างเป็นระบบ ทำให้รัฐบาลไทยต้องมีการดำเนินการหลายอย่างเพื่อรองรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ หนึ่งในจำนวนนั้นคือนโยบายการจัดตั้งสถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต้องเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างความพร้อมในการแข่งขันกับนานาชาติ ทำให้การศึกษาได้รับความสำคัญและเป็นพื้นฐานด้านการพัฒนาอีกครั้ง ดังนั้น แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2545) จึงส่งผลให้เกิดการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคต่างๆ อีกครั้ง (สุภาวดี บุญฉัตร, สุรตต์ ชุมจิต และบัณฑิต ชุนสิทธิ์, 2000)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการอธิบายว่า นโยบายต่างประเทศของไทยในยุคหลังสงครามเย็นที่เข้าสู่การบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคหรือยุคของภูมิภาคนิยมได้ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ที่ต้องเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยยุคหลังสงครามเย็น โดยเฉพาะการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศหลังยุคสงครามเย็นที่มีผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มอินโดจีน

2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหลังยุคสงครามเย็น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ต้องการที่จะศึกษาผลสะท้อนของนโยบายต่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็นที่ทำให้เกิดการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด โดยเน้นนโยบายต่างประเทศที่ต้องการมีความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ สปป.ลาว และเวียดนาม รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยยุคหลังสงครามเย็น ประกอบด้วยประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด การกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่ กลุ่มคนย้ายถิ่น แนวคิดของคนในพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ต่างๆ รวมทั้งการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกต ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 8 คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด 1 คน เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย 2 คน ผู้นำจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 1 คน อดีตผู้นำชุมชน 2 คน ผู้รู้ในชุมชน 1 คน

คำนิยาม

เมืองมหาวิทยาลัย งานวิจัยนี้หมายถึง พื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นเมืองเนื่องจากการมีมหาวิทยาลัยมาตั้งในพื้นที่ ความเติบโตที่เพิ่มมากขึ้น มีทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพทางกายภาพและจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น

แนวคิดภูมิภาคนิยม

แนวคิดด้านภูมิภาคนิยมได้เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 และเริ่มมีการรวมตัวอย่างหลังจากที่สงครามเย็นเสร็จสิ้นลงไปเมื่อทศวรรษที่ 1990 กระแสโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลอย่างมากต่อการรวมกลุ่มในภูมิภาคและก่อให้เกิดภูมิภาคนิยม อีกทั้งเมื่อการเจรจาในกรอบขององค์การการค้าระหว่างประเทศไม่อาจตอบสนองต่อประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ได้ จึงทำให้มีการรวมตัวเพื่อเจรจการค้าในกรอบของทวีปาคี ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวในภูมิภาค เพื่อการต่อรองด้านการค้ากับประเทศในกลุ่มอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การรวมตัวในภูมิภาค ประเทศสมาชิกต้องยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนเพื่อเข้าสู่การรวมตัวเพื่อการบูรณาการภายในภูมิภาค (อรณิข รุ่งธิปานนท์, 2557) ภูมิภาคนิยมเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกิดความร่วมมือระหว่างกันและนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (Mansfield and Solingea, 2010) จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน การเมืองเป็นไปทิศทางเดียวกัน และมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ หรืออาจเป็นประเทศเพื่อนบ้าน มักก่อให้เกิดการรวมตัวโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ

แนวคิดด้านภูมิภาคนิยม สามารถแบ่งตามช่วงเวลาได้ดังนี้ คือภูมิภาคนิยมเก่าที่ได้รับอิทธิพลจากระบบโลกที่ในช่วง ทศวรรษ 1950s - 1970s เช่น แนวคิดของต่อเสรีนิยมของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศหลังสังคมนิยม ได้เปลี่ยนแปลงไป และได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านข้ออำนาจจาก 2 ข้ออำนาจ มาเป็นหลายข้ออำนาจ กระแสโลกาภิวัตน์และการพึ่งพาซึ่งกันและกันได้เข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิภาคต่างๆ ภูมิภาคนิยมเก่าสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) การร่วมมือในยุคสงครามเย็นเป็นไปเพื่อสนับสนุนกลุ่มพันธมิตรของตนเอง 2) การร่วมมือแบบเก่ามักเกิดจากแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอก เช่น กลุ่มประเทศมหาอำนาจ ซึ่งความร่วมมือแบบใหม่นั้นเกิดจากปัจจัยภายในหรือความต้องการของประเทศในภูมิภาค 3) ในทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือแบบเก่าเป็นไปเพื่อปกป้องและคุ้มครองอุตสาหกรรมของประเทศภายในกลุ่ม ส่วนความร่วมมือแบบใหม่จะมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างมากและมีลักษณะของการเปิดกว้างมากกว่า 4) การร่วมมือแบบเก่าอาจมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่า หากแต่ความร่วมมือแบบใหม่จะเป็นลักษณะของการเปิดกว้างกว่าเดิม (ไพศาล หรุพานิชย์กิจ, 2553)

ภูมิภาคนิยมใหม่ ได้เริ่มขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกระแสของโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ (Hettne and Söderbaum, 2006) อาจกล่าวได้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี การเงิน การคลังและการผลิต ได้นำไปสู่การแข่งขันกันระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ เมื่อสงครามเย็นจบลงได้เข้าสู่แนวคิดเสรีนิยมใหม่ และการพัฒนาเศรษฐกิจ ระบบการเมืองในประเทศกำลังพัฒนาทำให้ภูมิภาคนิยมใหม่ เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น ในขณะที่ภูมิภาคนิยมเก่า ได้ลดความสำคัญ เพราะมุ่งเน้นเฉพาะด้านพันธมิตรและเรื่องความมั่นคง ประกอบกับภูมิภาคนิยมเก่ายังให้ความสำคัญกับสถาบันเหนือรัฐหรือรัฐบาลเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ เน้นการค้าและความมั่นคง นโยบายมักเป็นไปเพื่อเน้นการนำเข้าและพัฒนาอุตสาหกรรมถือเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาของรัฐ ในด้านเศรษฐกิจมีจุดเป้าหมายเพื่อปกป้องและคุ้มครองอุตสาหกรรมของประเทศภายในกลุ่มและเป็นการร่วมมือแบบเฉพาะ ในขณะที่ภูมิภาคนิยมใหม่จึงได้มีตัวแสดงที่มีใช้รัฐเป็นจำนวนมากและมีอิทธิพลอย่างสูงในตลาด ลดการปิดกั้น เปิดกว้างในเรื่องสมาชิก ประเทศหนึ่งจะเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม ซึ่งเน้นการส่งออก และการเปิดเสรีทางการค้า ลดการปิดกั้น เน้นตลาดในระดับโลก เน้นการค้า การลงทุน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเทศหนึ่งจะเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม (Hettne and Söderbaum, 2006)

ภูมิภาคนิยมใหม่ ประกอบด้วยความหลากหลายมิติ และได้คำนึงถึงวัฒนธรรม ความมั่นคง ระบบการเมืองและนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและได้คำนึงถึงความซับซ้อนของการวิเคราะห์จากหลากหลายระดับทั้งในระบบโลก และระดับความสัมพันธ์ภายในภูมิภาค รวมทั้งรัฐชาติ ชาติพันธุ์ และการเชื่อมโยงของภูมิภาค การร่วมมือแบบภูมิภาคนิยมใหม่เป็นเกิดขึ้นจากความต้องการของประเทศในภูมิภาคเพราะตระหนักดีว่าไม่อาจจัดการกับปัญหาและสิ่งท้าทายใหม่ๆ ได้เพียงประเทศเดียว (Hettne and Söderbaum, 1998)

ทั้งนี้ การก่อตัวของภูมิภาค มีพื้นฐานมาจากการบูรณาการ โดยการบูรณาการในภูมิภาค (Regional Integration) ถือว่าเป็นพลวัตที่สำคัญในการที่จะผลักดันให้ประเทศหรือภูมิภาคที่มีอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถแข่งขันได้ ให้สามารถพัฒนาบทบาทในการตลาดได้มากขึ้น นอกจากนั้นการบูรณาการภายในภูมิภาคยังช่วยผลักดันให้เกิด

การเติบโต การค้าอุตสาหกรรมภายในซึ่งจะก่อให้เกิดการชำนาญเฉพาะด้าน และก่อให้เกิดการแข่งขันซึ่งมาพร้อมกับเสรีนิยม การบูรณาการได้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก เช่น ก่อให้เกิดเศรษฐกิจที่มั่นคงในภูมิภาค ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันอันนำมาซึ่งสันติภาพในภูมิภาค ทำให้เกิดอำนาจในการถ่วงดุลกับประเทศมหาอำนาจ สามารถผลักดันให้ภูมิภาคที่บูรณาการกลายเป็นตัวแสดงในระดับโลกพร้อมทั้งก่อให้เกิดอัตลักษณ์รูปแบบใหม่ในภูมิภาคร่วมกัน และที่สำคัญก่อให้เกิดประชาธิปไตยในภูมิภาค (Slocum and Langenhove, 2003)

แนวคิดความเป็นเมือง

คำจำกัดความของ “ความเป็นเมือง” หมายถึง การที่มีผู้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ได้ส่งผลต่อการเติบโตที่รวดเร็วทำให้เกิดผลกระทบในทุกๆ ด้าน รวมทั้งพื้นที่ชนเมืองได้กลายมาเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่ง ผลกระทบของความเป็นเมือง ได้ส่งผลต่อพื้นที่โดยรอบทั้งพื้นที่กึ่งเมืองและพื้นที่ชนเมืองชนบท ทำให้เศรษฐกิจและสังคมชนบทและเมืองมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก เงื่อนไขที่เกิดขึ้นอาจมาจากการบริโภคที่ต้องนำเอาทรัพยากรจากพื้นที่ชนบทมาใช้ การย้ายถิ่น การขยายตัวของพื้นที่กึ่งเมือง เป็นต้น ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดความปัญหาตามมา เช่น วิถีชีวิตหรือวิถีการเกษตรที่เปลี่ยนไป การเก็งกำไรที่ดิน มลภาวะ เป็นต้น (Thongyou, Sosamphanh, Phongsiri, Chamaratna, 2013) อีกทั้งเมือง ยังหมายถึง การตั้งถิ่นฐานขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยระบบสาธารณูปโภคและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่หนาแน่น ประชาชนที่ย้ายเข้ามาอยู่มีความหลากหลายทั้งในด้านสถานภาพและอายุ เป็นต้น เป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี (จิตติณี จันทรจนา, 2541) ทั้งนี้ กรมโยธาธิการและผังเมืองได้อธิบาย ได้อธิบายว่า

- 1) ความเป็นเมืองประกอบด้วยคุณลักษณะที่หลากหลายอาจหมายถึงการกระจายของอิทธิพลสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท ทั้งรูปแบบของลักษณะของเมืองและชนบท
- 2) ความเป็นเมือง หมายถึง ลักษณะของสังคมเมืองในแง่ประชากร ซึ่งมาจากคำอธิบายของสังคมวิทยาชนบทและการปฏิวัติทางด้านวัฒนธรรมในเขตชนบทได้กลายเป็นวัฒนธรรม

แบบสังคมเมือง 3) นักประชากรศาสตร์อธิบายเมืองว่าเป็นกระบวนการของประชากรที่มารวมกันอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งหมายถึงกระบวนการหนึ่งของการเคลื่อนไหวจากที่ไม่ใช่สังคมเมืองไปเพื่อให้ถึงความสมบูรณ์ของลักษณะเมืองของประชากรที่มารวมอยู่อย่างหนาแน่น 4) ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการของการรวมตัวอยู่อย่างหนาแน่นของประชากรซึ่งในอัตราของประชากรในเมือง ต่อประชากรทั้งหมดที่เพิ่มขึ้น (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2550)

ความเป็นเมือง ในทัศนะของ Wilson and Schulz (1978) ได้กล่าวว่า ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่มีรูปแบบการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมืองแตกต่างกันออกไป โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) ทฤษฎีรูปดาว ของ Richard M. Hurd อธิบายว่า เป็นพื้นที่ที่เกิดมาจากบริเวณศูนย์กลางของเมืองเป็นที่ยรวมของเส้นทางคมนาคมสายหลักของเมืองทำให้เมืองขยายตัวออกไปตามเส้นทางรถไฟ รถยนต์ รถใต้ดิน ประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณใกล้เคียงกับเส้นทางคมนาคม เมื่อภายในเมืองมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมดีขึ้น ประชาชนเริ่มนิยมใช้รถยนต์และเริ่มเข้าไปอาศัยในพื้นที่ว่างเปล่ามากขึ้นทำให้อยู่กันหนาแน่น ส่งผลให้พื้นที่ว่างเปล่าเชื่อมต่อกันเป็นพื้นที่เดียวกัน 2) ทฤษฎีวงแหวนของ Ernest W. Burgess อธิบายว่า การขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะเป็นรูปแบบวงแหวน เป็นรัศมีวงกลมต่อเนื่องจากเขตศูนย์กลาง และแบ่งพื้นที่ของเมืองออกเป็น 5 เขต ดังนี้ เขตที่ 1 เป็นเขตศูนย์กลางธุรกิจ ในเวลากลางวันคนจะหนาแน่นเพื่อทำธุรกิจและทำงานตามหน่วยงานต่างๆ คนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่รอบนอก เขตที่ 2 เป็นเขตศูนย์กลางการขนส่ง หรือเขตอุตสาหกรรมเบา เป็นเขตที่มีปัญหาสังคมจำนวนมาก อยู่ใกล้ๆ โรงงานอุตสาหกรรม คนใช้แรงงานนิยมอาศัยอยู่ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน ส่วนใหญ่ไม่ได้ครอบครองที่ดิน ที่ดินเป็นของชนชั้นสูง แต่เมื่อคนกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็จะย้ายออกไปอยู่ในที่แห่งใหม่ เขตที่ 3 เป็นเขตที่อยู่อาศัยของกรรมกรและผู้ใช้แรงงาน ที่ย้ายออกมาจากเขตศูนย์กลางการขนส่ง สภาพที่อยู่อาศัยของคนในเขตนี้จะมีสภาพดีกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตศูนย์กลางการขนส่ง บ้านเรือนจะปลูกอยู่ในระยะห่างกัน และเมื่อครอบครัวใดมีฐานะดีขึ้นก็จะย้ายออกไปอยู่ในเขตชนชั้นกลางต่อไป เขตที่ 4 เป็นเขตชนชั้นกลาง มีที่พักอาศัยประเภทห้องชุด บ้านเดี่ยว ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก รวมถึงชนชั้นผู้บริหารระดับกลาง

เป็นผู้อยู่อาศัย เขตที่ 5 เป็นเขตที่พักอาศัยชานเมืองมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ในการเดินทางเข้าไปทำงานในเมือง เขตนี้เป็นที่พักของชนชั้นกลางค่อนข้างสูง และ ชนชั้นสูง ที่เดินทางด้วยรถประจำทางและรถส่วนตัวเข้าไปทำงานเมือง 3) ทฤษฎีเสี้ยววงกลม ของ Homer Hoyt อธิบายว่า รูปแบบของการขยายตัวของเมืองจะเหมือนกับเสี้ยววงกลม หรือรูปขนมพาย การขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะของการขยายตัวของเมืองไปตาม เส้นทางการคมนาคมขนส่ง ขยายออกไปตามพื้นที่สูงและแม่น้ำลำคลองในเขตพัฒนา อุตสาหกรรม ขยายออกไปตามที่อยู่อาศัยของชนชั้นสูงของสังคมห้องพักอาศัยราคาสูง มักจะเกิดขึ้นบริเวณย่านธุรกิจใกล้ๆ กับเขตที่อยู่อาศัยเก่าและขยายไปตามเขตที่อยู่อาศัย ค่าเช่าราคาสูง 4) ทฤษฎีหลายจุดศูนย์กลาง โดย Chauncy D. Harris and Edward L. Ullman อธิบายว่า การขยายตัวของเมืองเกิดมาจากหลายจุดศูนย์กลาง มี 4 ประการดังนี้ 1) ธุรกิจที่ต้องการใช้ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนกัน จะมารวมตัวอยู่บริเวณ ที่มีทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ใช้เหมือนกัน 2) ธุรกิจที่เหมือนกันมักจะมี การรวมตัวอยู่บริเวณเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการค้าจากการเปรียบเทียบและ เลือกซื้อสินค้าของลูกค้า 3) การใช้ที่ดินของธุรกิจที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งต่อกัน และไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ 4) บริเวณที่มีราคาที่ดินสูงมากเป็นอุปสรรคทำให้ธุรกิจ บางประเภทไม่สามารถเข้าไปทำธุรกิจได้ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2550)

ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการที่ประชากรมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อ ชีวิตความเป็นอยู่และเปลี่ยนเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเมือง ในบางครั้งเรียกว่า คติแบบเมือง (Urbanism) ซึ่ง นิลส์ แอนเดอร์สัน (Anderson, 1971) ได้อธิบายว่า เป็นลักษณะของการแบ่งงานกันทำ ตามความชำนาญเฉพาะด้าน 2) วิถีชีวิต เป็นแบบคนเมือง 3) การเคลื่อนที่ทางสังคม ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความสำเร็จ และความพยายาม 4) อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม ที่สร้างสรรค์โดยมนุษย์ 5) การดำเนินชีวิตประจำวันผูกพันกับเวลา 6) มีความเป็นอยู่ แบบปัจเจกบุคคลและครอบครัวนิยม 7) มีความสัมพันธ์แบบพหุติยภูมิ ทำงานในองค์กรที่เป็น ราชการทำให้การติดต่อของสมาชิกในสังคมต้องมีแบบแผนในการติดต่อตามระเบียบที่องค์กร กำหนดไว้ 8) มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตแบบเมือง 9) มีความผูกพัน และยอมเทคโนโลยี 10) เงินตราเป็นตัวกำหนดราคาและคุณค่า การได้มาซึ่งเครื่องอุปโภค บริโภค และสิ่งของต่างๆ จะต้องใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยน และราคาของสิ่งต่างๆ

มีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดเวลา 11) ให้ความสำคัญกับเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรและความเป็นระบบราชการ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2550)

อาจกล่าวได้ว่า ในสภาวะที่สังคมและเศรษฐกิจ เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลส่วนกลางต้องกระจายความเจริญไปยังพื้นที่ที่อยู่ไกลออกไป โดยอาจส่งผ่านมายังนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล (โยธิน แสงวดี, 2550) เช่น นโยบายกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น ซึ่งในประเทศไทยได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 (โกวิทย์ พวงงาม, 2546) รัฐบาลกำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้มีความทันสมัยและความเจริญ เพื่อให้แต่ละสังคมมีความเจริญในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เท่าเทียมกัน หลักการนี้ส่งผลโดยตรงต่อการย้ายถิ่นของประชาชนในพื้นที่เพราะช่วยลดจำนวนการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่กรุงเทพฯ และเมืองอุตสาหกรรมอื่นๆ (โยธิน แสงวดี, 2550)

ผลการวิจัย

นโยบายต่างประเทศหลังยุคสงครามเย็นที่มีผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มอินโดจีนสามารถแบ่งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 - 2011 ได้ 4 ช่วง ดังนี้

นโยบายต่างประเทศ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า”

หลังจากที่สงครามเย็นล่มสลาย ทำให้ความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ระหว่างประเทศหมดไป แต่ละภูมิภาคได้เข้าสู่การบูรณาการระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่หลากหลายตามมา ดังนั้น นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงยุคหลังสงครามเย็นจึงมุ่งเน้นบทบาททางทหาร และการมีบทบาทระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งในรูปแบบของทวิภาคีและพหุภาคี โดยรูปแบบของนโยบายที่ให้ความสำคัญกับเพื่อนบ้านและกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความเป็นอนภูมิภาคนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านที่เคยมีความขัดแย้งในช่วงสงครามเย็น

รัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในช่วงระหว่าง 4 สิงหาคม 2531 (1988) - ธันวาคม 2533 (1990) ได้ประกาศใช้ “นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับกลุ่มประเทศอินโดจีนที่เคยห่างเหินในช่วงสงครามเย็น ซึ่งเครื่องมือทางการทูตในลักษณะนี้เรียกว่าการทูตเชิงเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำ ภายใต้ชื่อ Turn the battle field into market place. (สิรินทร์ สุรทินธ์, 2558)

หลังจากที่ความรุนแรงในประเทศกัมพูชาได้ยุติลง ทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถที่จะมีความร่วมมือระหว่างภูมิภาคได้มากขึ้น ประกอบกับไทยได้ขึ้นมาเป็นบทบาทที่สำคัญในภูมิภาคทั้งจากความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น ความร่วมมือเศรษฐกิจเอเชียแปซิฟิก (APEC) การสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว (Friendship Bridge) ในปี ค.ศ. 1994 ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนมาจากออสเตรเลีย เป็นการเชื่อมสองพื้นที่คือ จากจังหวัดหนองคายของไทยไปยังนครเวียงจันทน์ของ สปป.ลาว การพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เป็นต้น

นโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ได้ส่งผลให้มีการสร้างสะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ 2 เชื่อมมุกดาหาร - สุวรรณเขต เป็นการส่งออกสินค้าไปอินโดจีน และเป็นทางออกสู่ทะเลที่ด้านังให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยอีกด้วย (อดิสร หมวกพิมาย, 2016) ริเริ่มโครงการพัฒนาพิเศษเพื่อรองรับการลงทุนจากนานาชาติ ในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการริเริ่มโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 5 จังหวัดภาคเหนือ โครงการเมืองแฝดทางอุตสาหกรรมขอนแก่น นครราชสีมา และโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ รวมทั้ง เกิดการประสาน การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งทางบกในภูมิภาคซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นแนวความคิดที่จะพัฒนา เรื่องการเชื่อมโยงในอาเซียน การเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) และพบว่าเดิม การค้าชายแดนซึ่งเคยลักลอบค้าขายกันมานานกว่า 8 ปี ได้กลายเป็นการค้าที่ถูกกฎหมาย และสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาล มูลค่าการค้ากับกลุ่มประเทศอินโดจีนเพิ่มสูงขึ้นจาก 300 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2531 (1988) เพิ่มขึ้นเป็น 1,200 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2532 (1989) และเพิ่มเป็น 2,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2533 (1990) ทำให้ไทยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุดในโลก คือ 13 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับเศรษฐกิจไทย โดยเป็นรัฐบาลแรกในระบอบประชาธิปไตยที่มีเงินคงคลัง

มากที่สุดในรอบ 60 ปี คือสูงถึง 1.8 แสนล้านบาท (สิรินทร์ สุรทิมนท์, 2558)

นโยบายต่างประเทศ “ความช่วยเหลือทางวิชาการและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ”

นโยบายต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในช่วงหลังสงครามเย็นคือ การประกาศให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เกิดขึ้นในช่วงที่นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ปี ค.ศ. 1991 - 1992 เป็นนโยบายที่ดำเนินงานตามแนวทางของความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance - ODA) ซึ่งหมายถึงความช่วยเหลือที่ให้แก่ประเทศต่างๆ ที่ปรากฏในรายชื่อประเทศกำลังพัฒนาผู้รับความช่วยเหลือของ DAC (Development Assistance Committee) และองค์กรพหุภาคีที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาให้แก่ประเทศผู้รับ ODA ประกอบด้วยเงินกู้ผ่อนปรน (Concession loan) และเงินส่วนของการให้เปล่า (Grant) ซึ่งการให้เปล่านี้จะรวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ (Technical Assistance) และการให้เงินทุน ทั้งในลักษณะทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี โดยมีกลุ่มประเทศเป้าหมายหลัก คือ ประเทศเพื่อนบ้านของไทย CLMV ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว พม่า และเวียดนาม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายด้านการต่างประเทศที่มุ่งให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านการพัฒนา ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ผ่านกรอบความร่วมมือ South-South Cooperation และ North-South Cooperation เพื่อบรรลุถึง Millennium Development Goals (MDGs) (TICA, 2013)

นโยบายต่างประเทศ “นโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศในกลุ่มน้ำโขง”

สมัยของนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ค.ศ. 1992 - 1994 ได้สนับสนุนนโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศในกลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะโครงการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่สนับสนุนโดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ซึ่งสมาชิกอาเซียนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก (สุรชัย ศิริไกร, 2548) และกลุ่มประเทศ

ในนาม CLMV ได้เข้าสู่การเป็นสมาชิกอาเซียน ได้ทำให้อาเซียนมีความแข็งแกร่งมากขึ้น และไทยได้ใช้อาเซียนเพื่อเป็นเครื่องมือในการเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน (ประภัสสร เทพชาตรี, 2556) อย่างไรก็ตาม เมื่อไทยพบกับเศรษฐกิจตกต่ำในปี ค.ศ. 1997 ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายภายใต้กรอบของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2554) และไทยต้องเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือในระดับภูมิภาค เช่น การจัดตั้ง ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอล สำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation-BIMSTEC) ก่อตั้งในปี 1997 ซึ่งทำให้يلمเศรษฐกิจจะเชื่อมไทยกับประเทศทางตะวันตก (ประภัสสร เทพชาตรี, 2556)

นโยบายต่างประเทศ “ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง”

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงปี ค.ศ. 2001 - 2006 สมัยทักษิณ ชินวัตร เป็นช่วงที่เศรษฐกิจของไทยเริ่มฟื้นตัวและได้ดำเนินนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศและภายนอกประเทศไปพร้อมๆ กัน สำหรับนโยบายต่างประเทศในช่วงนี้ ได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน และให้ไทยมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของนโยบายต่างประเทศคือ การใช้กรอบความสัมพันธ์ต่างประเทศในการฟื้นฟูและสร้างศักยภาพการแข่งขันเศรษฐกิจภายในประเทศ พร้อมกับการให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการจัดตั้ง ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง ในปี ค.ศ. 2003 (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2550) ความร่วมมือในกรอบ ACMECS ถือได้ว่าเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาในภูมิภาคเป็นอย่างมาก (ชนาใจ หมีนโรสง, 2558)

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงหลังสงครามเย็น จนกระทั่งปี ค.ศ. 2011 ได้ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มของภูมิภาค

และอนุภูมิภาคเป็นอย่างยิ่งโดยกรอบทวิภาคีก็มีการเชื่อมโยงทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในกรอบของอาเซียนที่กำลังจะกลายเป็นประชาคมอาเซียน (ประภัศร์ เทพชาตรี, 2556)

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในหลังยุคสงครามเย็น

นโยบายต่างประเทศของไทยในยุคหลังสงครามเย็น ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเป็นไปเพื่อรองรับการบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาค และนำเข้าสู่การเป็นภูมิภาคนิยมอย่างเต็มรูปแบบ การจัดตั้งสถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยในช่วงเวลานั้นเป็นไปเพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอินโดจีน และจากการที่ไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้รัฐบาลไทยมีความจำเป็นต้องเร่งสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องจากหลักการดังกล่าว กระบวนการให้องค์ความรู้ต่อประชาชน ให้ประชาชนมีการศึกษาที่สูงขึ้นซึ่งจะทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม และนำมาซึ่งการจับจ่ายใช้สอยตามสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น ถือเป็นภาระกระตุ้น GDP ไปในตัว ดังนั้น สถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ที่มีพื้นที่ใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอินโดจีน จึงถูกจัดตั้งในตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 ถึง 4 แห่ง หนึ่งในจำนวนนั้นคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เดิมชื่อสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นมหาวิทยาลัยที่มารากฐานจากการผลิตบัณฑิตครู แต่ในปัจจุบันเปิดสอนในสาขาที่หลากหลาย ตั้งอยู่ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดำเนินการก่อตั้งในปี ค.ศ. 1994 และได้รับอนุมัติให้จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี ในปี ค.ศ. 1997 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1997 ประกาศใช้ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจแก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์การนี้ส่งผลต่อการเติบโตของมหาวิทยาลัยและทำให้เกิดความเป็นเมืองในพื้นที่แถบนี้

การเลือกพื้นที่เพื่อดำเนินการก่อตั้งมหาวิทยาลัย เป็นเรื่องที่มีการผลักดันในระดับนโยบายของประเทศ กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง และมีเงื่อนไขผลักดัน

เป็นจำนวนมาก ทั้งในเรื่องของงบประมาณ การเมืองในระดับชาติ และเงื่อนไขปัจเจกส่วนบุคคลโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำและประชาชนที่มีความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่ของตนเอง

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประกอบด้วย

ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่

ประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นพื้นที่แห่งในการใช้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย เดิมเป็นเพียงตำบลเล็กๆ มีเพียงโรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง ไม่มีสถานบันเทิง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม แต่จะมีอาชีพเสริมนอกฤดูกาลทำนา ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นิยมสะสมที่ดินและมีการครอบครองที่ดินอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 ในสมัยก่อน ชุมชนแห่งนี้มีการเปิดสอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งในอดีตกลุ่มคนที่จบในระดับนี้ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาและจบการศึกษาภายใต้เกณฑ์บังคับของรัฐบาล (สัมภาษณ์เจ้าอาวาส 30 มกราคม 2559) เมื่อไทยต้องการยกระดับการพัฒนาประเทศจากกลุ่มประเทศเกษตรกรรมเพื่อเข้าสู่กลุ่มประเทศที่เจริญที่เน้นด้านอุตสาหกรรม จึงทำให้การศึกษาภาคบังคับเปลี่ยนไปในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น กลุ่มนี้ จึงเป็นกลุ่มแรกๆ ที่มีการศึกษาและสามารถสะสมความมั่งคั่งให้กับตนเอง และนำเงินมาใช้ในการสะสมทุนเพื่อใช้ในการซื้อที่ดิน อาชีพที่สร้างความมั่งคั่งนอกจากการทำงานนอกภาคการเกษตร นั่นก็คืออาชีพขายของเงินผ่อน (ผู้รู้ในชุมชน 20 พฤศจิกายน 2559) (การขายของเงินผ่อนคือ การนำเงินสด ที่อาจมาจากเงินสะสมหรือการกู้ยืมหรือมีผู้ลงทุนให้ แล้วนำเงินไปซื้อสินค้าในกรุงเทพฯ เช่น ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ตู้เย็น เป็นต้น จากนั้นนำไปเร่ขายยังพื้นที่ต่างๆ ในภาคอีสาน นำมาขายในราคาที่แพงกว่าที่ตนลงทุน และไปเก็บเงินกับผู้ซื้อเป็นรายเดือน ในคราวละไม่มาก แต่มีใช้เวลาในการจ่ายยาวนาน) คนในพื้นที่ ตำบลเกาะแก้วนิยมทำอาชีพนี้มาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 และพบว่ามีการทำเป็นเครือข่าย คนที่ลงทุนให้ส่วนใหญ่จะเป็นญาติ พี่น้อง ที่เคยประกอบอาชีพนี้มาก่อนและพบว่ากลุ่มครูในพื้นที่จะเป็นผู้ลงทุนให้กับชาวบ้านที่อยากจะขายของเงินผ่อน (ผู้รู้ในชุมชน 20 พฤศจิกายน 2559)

สืบเนื่องจาก การที่คนในพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว เป็นผู้ที่ทำอาชีพนอกการเกษตร และต้องเดินทางไปยังพื้นที่ต่างๆ ทำให้มีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลาย ได้เห็นความเจริญ และความแตกต่างในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นคนที่เปิดกว้างพร้อมที่จะรับภาวะทันสมัย ด้วยสาเหตุนี้ เมื่อมีการประสานลงมาในพื้นที่เพื่อจะดำเนินการจัดตั้งสถาบันการศึกษา จึงได้รับการตอบรับอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกัน หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสาน ไปอีกพื้นที่หนึ่งเพื่อเตรียมการหาพื้นที่เพื่อใช้ในก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดกลับ พบว่า ประชาชนในพื้นที่แห่งนั้นไม่ยินยอม เนื่องจากจะทำให้วิถีชีวิตของตนเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเข้าป่าเพื่อหาเห็ดมาขายในการดำรงชีพ เป็นต้น

ผู้นำชุมชน จะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น โดยเฉพาะประเด็นของการปกป้องพื้นที่ ที่จะใช้ในการก่อสร้างมหาวิทยาลัย เช่น ไม่อนุญาตให้ใครบุกรุกหรือเข้าไปครอบครองเพราะ เมื่อเวลาที่ต้องการจะใช้พื้นที่ในการก่อสร้างจริงๆ อาจจะลำบากและซับซ้อนในการส่งมอบ พื้นที่ (ผู้รู้ในชุมชน, 20 พฤศจิกายน 2016) สิ่งหนึ่งที่ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการดำเนินการ คือ การให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอย่างใกล้ชิดทั้งในด้านกำลังคนและกำลังงบประมาณ ที่หน่วยงานตนเองก็มีไม่มาก สำหรับผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ พบว่าเป็นผู้ที่ประชาชน ในพื้นที่ให้การเคารพและนับถือเสมือนญาติผู้ใหญ่ บุคคลเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ประสาน คนในชุมชนให้ตระหนักถึงความเสียสละ โดยเฉพาะการเสียสละที่ดินบางส่วนเพื่อใช้ในการทำถนนตัดผ่านเข้ามาในที่ตั้งของมหาวิทยาลัย อาจกล่าวได้ว่าชุมชนพร้อมสนับสนุน ในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เพราะตระหนักดีว่ามหาวิทยาลัยจะนำความเจริญ มาให้ ทุกคนต่างเข้ามาช่วยอย่างเต็มความสามารถ ในช่วงที่ผ่านมา บุคคลคนนี้ เคยลงไป ประสานที่กรุงเทพฯ กับผู้นำชุมชนในช่วงนั้นจำนวน 3 คน เพื่อไปตามความคืบหน้าของ การมาตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่ของตน (ผู้รู้ในชุมชน, 20 พฤศจิกายน 2016)

ดังนั้น ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ได้มีบทบาทอย่างสูงในการดึงให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดเข้ามาจัดตั้งในพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัด ร้อยเอ็ด ด้วยคุณลักษณะของประชาชนและผู้นำชุมชนที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น เนื่องจากเป็นผู้ที่เคยเห็นโลกกว้าง ได้สัมผัสกับความเจริญมาอย่างยาวนาน เมื่อมีการเสนอ ขอใช้พื้นที่ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยจึงมีความกระตือรือร้นในการสนับสนุนและมองเห็น ประโยชน์สูงสุดต่อบุตรหลานในการที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งปัจจุบันประชาชนที่ครอบครอง

ที่ดินรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็น
ผู้ประกอบการในพื้นที่ตามความเจริญของเมืองมหาวิทยาลัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

กลุ่มของผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ที่เป็นกลุ่ม
ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย พบว่า บุคคลที่ร่วมในการก่อตั้ง ล้วนแล้วแต่เป็นคนในพื้นที่ มีญาติ
พี่น้องในพื้นที่และมีความผูกพันในพื้นที่อย่างสูง เพราะต้องเข้าร่วมตั้งแต่การหาพื้นที่
ที่เหมาะสมและเป็นไปตามเกณฑ์ที่ส่วนกลางกำหนด รวมทั้งการประสานประชาชนและ
หน่วยงานในพื้นที่ที่จะใช้ในการก่อตั้งมหาวิทยาลัย

ทั้งนี้ พบว่า กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยตั้งแต่รุ่นก่อตั้ง จนถึงกลุ่มบริหาร
ยุคปัจจุบันมีส่วนที่คาบเกี่ยวกันคือ อยู่ในกลุ่มของผู้ที่มาบุกเบิกมหาวิทยาลัยในยุคแรกๆ
เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทั้งในด้านการบริหารและด้านวางแผนงบประมาณและกำลังคน
แม้ว่ามหาวิทยาลัยจะมีการก่อตั้งอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1997 แต่กว่าจะเปิดรับนักศึกษา
รุ่นแรกได้อยู่ในช่วงในปี ค.ศ. 2000 บริบทพื้นที่รอบข้างในขณะนั้น ยังไม่อาจเรียกได้ว่า
เข้าสู่ “การกลายเป็นเมือง” เพราะจำนวนนักศึกษามีน้อย พื้นที่รอบข้างยังไม่เปลี่ยนแปลง
มากนัก นักศึกษาที่มาในยุคแรกต้องไปอาศัยอยู่กับชาวบ้านในลักษณะ “โฮมสเตย์”
บางรายต้องช่วยเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน อยู่ในลักษณะเครือญาติ (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับ
ฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัย, 18 พฤศจิกายน 2016) และพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงใช้ในการ
ทำเกษตรกรรม ซึ่งในปัจจุบันนักศึกษารุ่นแรกบางส่วนได้มาทำงานในตำแหน่งของเจ้าหน้าที่
มหาวิทยาลัย

พื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยในช่วง 10 ปีหลังจากการก่อตั้ง ความเจริญก็ยัง
ไม่ปรากฏขึ้นมากนัก แต่ในปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ทำการสนับสนุนงบประมาณ
เป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยได้อัตราเพิ่ม ทำให้สามารถจ้างบุคลากรได้เพิ่มมากขึ้น
มีงบประมาณที่จะส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกเป็นจำนวนมาก และสามารถ
เปิดรับนักศึกษาได้เพิ่มมากขึ้น เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าว นโยบายจากรัฐบาล
ส่วนกลาง ประสงค์ที่จะผลิตนักศึกษาสายครูมากขึ้น ทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้อง
มีการเปิดรับอาจารย์และเจ้าหน้าที่เพิ่มเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรองรับนักศึกษา
จำนวนมากที่จะเข้ามาสู่ระบบ

“...รัฐมีงบประมาณเพิ่มขึ้น เงินอุดหนุนจากตำแหน่ง ปี 2555 (2012) บรรจุหมด ทำให้เรามีอาจารย์ และสามารถเปิดขยายการรับนักศึกษาได้ตามที่ต้องการ...” (สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย, 14 มกราคม 2017)

อีกทั้ง ในช่วงเวลาที่ผ่านมา นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะในคณะครุศาสตร์ เมื่อสำเร็จการศึกษาด้านวิชาชีพครู สามารถสอบเข้าทำงานในหน่วยงานภาครัฐได้อย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความไว้วางใจและต้องการสมัครเพื่อสอบคัดเลือกเข้ามาศึกษาต่อในสาขานี้มากขึ้น ทำให้นักศึกษาของคณะนี้มีเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเดือนสิงหาคม 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 4,260 คน ซึ่งส่งผลต่อการเติบโตของเมืองมหาวิทยาลัยเช่นกัน

ประเด็นข้างต้น ได้ส่งผลให้พื้นที่รอบมหาวิทยาลัยมีการเติบโตเป็นอย่างมาก มีการก่อสร้างหอพักขนาดใหญ่ ร้านค้าสะดวกซื้อ ตลาดขนาดใหญ่และสถานบันเทิงเป็นจำนวนมาก ความเป็นเมืองรอบข้างเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเติบโตของมหาวิทยาลัย ทำให้ “ความเป็นเมือง” ได้เริ่มเข้ามาในพื้นที่เป็นอย่างมาก จากการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนคนหนึ่งกล่าวว่า

“...การเติบโตของชุมชน ขึ้นอยู่กับจำนวนนักศึกษา...” (อดีตเจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 15 มกราคม 2017) หรือ “ถ้าอยู่ในช่วงปิดเทอม ไม่มีนักศึกษา ก็ต้องปิดร้านอาหารแล้วก็กลับไปทำอาชีพเกษตร เมื่อเปิดเทอมจึงกลับมาค้าขายอีกครั้ง...” (สัมภาษณ์เจ้าของร้านอาหาร, 15 14 มกราคม 2017)

และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ได้กล่าวว่า

“มหาวิทยาลัยทำให้ชุมชนแห่งนี้เจริญมากขึ้น และเป็นการเติบโตตามมหาวิทยาลัย ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการสร้างความเจริญให้กับมหาวิทยาลัย บทบาทด้านการบริหาร การจัดการร่วมกับชุมชน แนวโน้มของมหาวิทยาลัย พัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาที่ดีขึ้น” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยฝ่ายพัสดุท่านหนึ่ง, 13 มกราคม 2017)

การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยได้ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ. 1997 และเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมใน พ.ศ. 2001 เป็นต้นมา ได้มอบหมายภาระงานและงบประมาณลงมาเพื่อให้ท้องถิ่นจัดการตนเอง (โกวิทย์ พวงงาม, 2550) มิติเหล่านี้ได้ส่งผลให้พื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดได้เข้าสู่ “การกลายเป็นเมือง” เพราะสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานได้เข้าสู่พื้นที่อย่างต่อเนื่อง ความเจริญ ที่เข้ามาทำให้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางและการจัดเก็บรายได้ของตนเองที่มากขึ้น ทำให้พื้นที่ที่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก เมื่อเทียบกับในอดีตช่วง 10 ปีที่ผ่านมา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับมหาวิทยาลัยในการพัฒนาพื้นที่รอบข้าง ทั้งในวิชาการด้านสังคมและวัฒนธรรม (ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย, 14 มกราคม 2017)

กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่

เป็นกลุ่มคนที่เข้ามาสร้างความเจริญให้กับพื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยร้อยเอ็ด ถ้าเป็นกิจการหอพักจะประกอบด้วยกลุ่มทุนจากภายในและภายนอก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มครูเกษียณราชการ (สัมภาษณ์เจ้าของหอพัก 14 มกราคม 2017) และกลุ่มเกษตรกรที่สะสมทุนด้วยการทำงานนอกภาคการเกษตร เช่น การขายของเงินผ่อน เป็นต้น กลุ่มทุนเหล่านี้ มาเป็นผู้ประกอบการ ทั้งในด้านหอพัก เจ้าของตลาดสด เจ้าของร้านสะดวกซื้อ 7 - 11 เจ้าของร้านอาหาร เจ้าของอาคารพาณิชย์ เจ้าของสถานที่บันเทิง เจ้าของร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น

กลุ่มคนย้ายถิ่น

เมื่อจำนวนนักศึกษามากขึ้น เริ่มปรากฏว่ามีคนย้ายถิ่นที่มาจากสถานที่อื่นเข้ามาประกอบกิจการในพื้นที่มากขึ้น รวมทั้งคนในพื้นที่ทำการย้ายถิ่นไปในเมืองใหญ่ บางส่วนเริ่มกลับมาทำงานใกล้บ้าน โดยการกลับมาเปิดร้านอาหาร หรือเป็นแม่บ้านทำหน้าที่เป็นหน่วยรักษาความปลอดภัยในมหาวิทยาลัย (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ขายของในร้านสะดวกซื้อแห่งหนึ่ง, 12 กุมภาพันธ์ 2017) การกลับมาของคนเหล่านี้ ทำให้พื้นที่รอบข้างมีการเติบโตในด้านการจับจ่ายใช้สอยและเข้าสู่การทำงานภาคบริการในพื้นที่ รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และกลุ่มคนย้ายถิ่นที่กลับเข้ามาในพื้นที่ได้กลายเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญ

ในการความเติบโตให้กับท้องถิ่น

แนวคิดของคนในพื้นที่

ในยุคเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา กลุ่มรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย อาจเป็นกลุ่มคนที่สะสมที่ดิน และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยสร้างมหาวิทยาลัย แต่ในปัจจุบันกลุ่มรุ่นลูก ได้มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการต่างๆ มากขึ้น

“การเปลี่ยนแปลงความคิดของชุมชนชาวบ้านเปลี่ยนจากชาวนามาทำธุรกิจผู้ประกอบการ ธุรกิจทำเอง ชุมชนทำเองเยอะ โรงเปียร์ บาร์ดี๋ เช่าที่ทำทุนในพื้นที่ทำสถานบันเทิง ผลักดันร่วมกัน มีทุนนอก ทุนในหอพักเป็นของคนข้างนอก (หอพักขนาดใหญ่) คนต่างถิ่นก็ต้องซื้อที่ดิน คนในพื้นที่พอได้เงินก็เอาไปทำอย่างอื่น คนพื้นที่ลงทุนในหอพัก อาจสร้างแล้วร้าง เมื่อร้างก็ไปทำอย่างอื่น เพราะแค่ 5 ปีแรกก็ได้ทุนคืนแล้ว ตัวที่ดินมีมูลค่า เอาไว้ขายต่อทั้งหอพักให้ร้าง การไปทำอย่างอื่นก็เช่น ไปทำอาคารพาณิชย์ ขาย เปิดร้านขายของ คนในพื้นที่ไม่มีต้นทุนต้องเดือดร้อน มีอาชีพอื่น หอพักส่วนใหญ่เป็นของข้าราชการครู หอพักอยู่ได้ ชั้นเดียว” (สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย, 14 มกราคม 2017)

คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในยุคหลังสงครามเย็นจะประกอบด้วย เงื่อนไขที่เป็นลักษณะของปัจเจกบุคคล เงื่อนไขของนโยบายที่มาจากส่วนกลาง โดยเงื่อนไขที่หลากหลายเหล่านี้ ประกอบด้วยเงื่อนไขประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ เงื่อนไขผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เงื่อนไขการกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เงื่อนไขกลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่ และเงื่อนไขแนวคิดของคนในพื้นที่

สรุปผลและอภิปรายผล

นโยบายพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในยุค
ภูมิภาคนิยม เป็นนโยบายการพัฒนาเมืองที่ได้รับแรงขับเคลื่อนมาจากการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็น ทั้งนี้มาจากเหตุผลหลักอยู่สองประการคือ ข้อแรก
มาจากบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ไทยต้องมีนโยบายเพื่อรองรับการบูรณาการ
ภายในภูมิภาค และนโยบายในทิศทางของการทูตเชิงเศรษฐกิจก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้น
อีกประการต่อมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในมิติของการสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือเพื่อสร้างความไว้วางใจร่วมกัน ทั้งนี้บริบทของการทูตเชิง
เศรษฐกิจได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในบูรณาการเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ
เกิดเครือข่ายของความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคที่ส่งผลต่อ การเติบโต
ทางเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
จึงก่อตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเมืองเพื่อให้มีการกระจายความเติบโตในทาง
เศรษฐกิจในพื้นที่ที่แถบนี้ อีกทั้งการเกิดสถาบันการศึกษาในพื้นที่จะส่งผลโดยตรงต่อ
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้รองรับการเปิดตลาดระหว่างประเทศเพื่อนบ้านได้
เป็นอย่างดี ทั้งนี้การก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดถือว่าเป็นแรงผลักดันโดยตรงจากการ
ที่ภูมิภาคได้เข้าสู่การเป็นภูมิภาคนิยมที่เน้นการบูรณาการทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

สำหรับเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในยุคสงครามเย็น ได้รับอิทธิพลมาจากเงื่อนไขพื้นฐานของการพัฒนานั้นคือ การเข้าสู่ยุคเสรีนิยมประชาธิปไตยและทุนนิยมเสรี เพราะเงื่อนไขที่เด่นชัดที่สุดคือแรงขับเคลื่อนจากภายนอกในระดับใหญ่ คือระดับนโยบายต่างประเทศที่ต้องการบูรณาการด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องการหาพื้นที่ในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยและการหาพื้นที่นั้นก็เกินไปเพื่อรองรับการค้า การลงทุนจากประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้รัฐบาลต้องจรรู้ต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับตลาดที่กำลังจะเกิดขึ้น เนื่องจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาค้นให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น การสร้างให้คนในชาติให้มีการศึกษาที่ได้นอกเหนือจากจะช่วยพัฒนาประเทศแล้ว สิ่งติดตามมาคือ เมื่อสำเร็จการศึกษา คนส่วนใหญ่จะสามารถเลื่อนขั้นทางสังคมได้และนำมาสู่

การเปลี่ยนพฤติกรรมบริการบริโภคซึ่งเชื่อว่าจะเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศได้ทางอ้อม

ผลจากการวิจัยพบว่า นโยบายต่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็นได้ส่งผลอย่างมากต่อการจัดตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เช่น นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า นโยบายความช่วยเหลือทางวิชาการระหว่างประเทศ นโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศในกลุ่มน้ำโขง และนโยบายยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง สืบเนื่องจากนโยบายที่เกิดขึ้นในช่วงนี้เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แม้ว่านโยบายที่ติดตามมาคือการเสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นแรงขับที่มาจากความเป็นภูมิภาคนิยมที่มีอิทธิพลต่อทุกภาคส่วน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค จำเป็นที่ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการขยายตลาดในประเทศเพื่อนบ้านและเพื่อกระจายเศรษฐกิจให้เกิดความเท่าเทียมในทุกภาคส่วน

ดังนั้น การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความเป็นเมืองที่ประกอบด้วย ประชาชนและผู้นำชุมชน ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด การกระจายอำนาจของการปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอก กลุ่มคนย้ายถิ่น และแนวคิดของคนในพื้นที่ล้วนเป็นเงื่อนไขที่ประกอบสร้างให้เกิดความเป็นเมืองรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด กล่าวคือ เงื่อนไขเหล่านี้ถือว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้มหาวิทยาลัยสามารถจัดตั้งขึ้นมาได้ เพราะการก่อตั้งมหาวิทยาลัย ถือว่าเป็นการเร่งการเติบโตให้กับพื้นที่นั้นๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะประชาชนและผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการก่อตั้งมหาวิทยาลัย นับได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อให้ความเจริญเข้ามา เมื่อความเจริญเข้ามา กลุ่มคนเหล่านี้ก็เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนความเจริญและก่อให้เกิดความเป็นเมือง เช่น จากที่เคยเป็นเกษตรกรหรือข้าราชการครู เมื่อขายที่ดินได้ก็เปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการ เช่น เจ้าของกิจการหอพัก ร้านอาหาร และเจ้าของตลาดสด เป็นต้น สำหรับผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด นอกเหนือจะมีบทบาทในการก่อตั้งมหาวิทยาลัย ยังนับว่ามีบทบาทสำคัญที่ทำให้พื้นที่รอบข้างเข้าสู่สภาวะการกลายเป็นเมือง ทั้งในด้านการนำ

นโยบายไปปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมาย เช่น การเปิดรับนักศึกษาที่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้ หรือการเป็นประชากรแฝงที่มีกำลังซื้อที่สามารถเข้ามาช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ มีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับคนในชุมชน ซึ่งพื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ที่มีการเติบโตไปอย่างรวดเร็วกว่าพื้นที่อื่นๆ เงื่อนไขหลักที่สามารถอธิบายได้คือ ความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ก่อให้เกิดการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด รวมทั้งเงื่อนไขของการกระจายอำนาจของการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเจริญมากขึ้น ทั้งจากแนวนโยบายแห่งรัฐที่มีฐานจากการกระจายอำนาจ ที่ต้องการสร้างความเจริญในพื้นที่ แม้ว่าในระยะแรก งบประมาณอาจยังไม่ลงตัว แต่ในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนรอบข้างได้รับผลประโยชน์จากการกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณสนับสนุนในโครงสร้างขั้นพื้นฐาน คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการทำงานอย่างสอดคล้องประสานกับมหาวิทยาลัยทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่รอบข้าง การพัฒนา ด้านสังคมและการส่งเสริมวัฒนธรรมร่วมกัน กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอก เป็นเงื่อนไขที่ชัดเจนที่ก่อให้เกิดความเป็นเมืองของพื้นที่รอบข้างทางด้านกายภาพและวิถีชีวิต เช่น การสร้างหอพักที่ทันสมัย การเปิดร้านอาหาร เป็นต้น กลุ่มคนย้ายถิ่น นับได้ว่ามีความสำคัญที่ทำให้เกิดความเป็นเมือง เพราะอาชีพหลายอย่างได้เกิดขึ้นตามรูปแบบความเป็นเมืองของสถานที่ต่างๆ การย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ เช่น เปิดแผงขายของในตลาดสด เปิดร้านขายโทรศัพท์มือถือ เปิดร้านขายทองรูปพรรณ เป็นต้น หรือเข้ามาเป็นผู้ให้บริการในด้านต่างๆ เช่น การให้บริการด้าน การรักษาความปลอดภัย แม่บ้านในหอพักและมหาวิทยาลัย ผู้ให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในสถานบันเทิง เป็นต้น สำหรับแนวคิดของคนในพื้นที่ ทั้งในด้านความต้องการ ที่จะให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือแนวคิดที่มีมาตั้งแต่รุ่นแรกคือการได้รับแนวคิดภาวะทันสมัยที่ได้มาจากการประกอบอาชีพนอกการเกษตร นั่นก็คืออาชีพขายของเงินผ่อน ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญที่ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่เปิดรับความเจริญต่างๆ ที่มาพร้อมกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องรูปแบบการปรับตัวของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดจากผลกระทบของความเป็นเมือง โดยการสนับสนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดและขอขอบพระคุณ กลุ่มวิจัยความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน Research Group on Wellbeing and Sustainable Development (WeSD) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการเขียนบทความ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2546). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- चनाใจ หมั่นไธสง. (2558). ความร่วมมือทางวิชาการไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2535 - 2554. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทักษ์ เณลิเมธีธรณ. (2548). การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ประภัสสร เทพชาตรี. (2558). ยุทธศาสตร์ไทยต่อประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- ไพศาล หรุพานิชย์กิจ. (2553). เอเชียตะวันออก บนเส้นทางสู่การเป็นประชาคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- โยธิน แสงวดี และคณะ. (2550). การเติบโตของเมืองชุมทาง : กรณีวิเคราะห์อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. ใน ประชากรและสังคม 2550. วรชัย ทองไทย และสุริย์พร พันพึ้ง. บรรณาธิการ. นครปฐม : ประชากรและสังคม.

- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2554). **ประเทศไทย : การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ หลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1997 - 2006)**. ใน สีดา สอนสี. **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540 - 2550)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรินทร์ สุรทินนท์. (2557). **การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต** (online). รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ : หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. สืบค้นได้จาก http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/file_manager/files/nbt/nbt6/IS/IS6018.pdf. [2560, พฤษภาคม 13].
- สุภาวดี บุญยฉัตร, สุรัตน์ต์ ชุ่มจิตต์ และบัณฑิต ชุนสิทธิ์ (2000). **ผลกระทบของการจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่อชุมชนโดยรอบ** (online). สืบค้นได้จาก http://www.arch.kmutt.ac.th/files/research/nation_journal/1.Effect%20of%20University%20EstablishmentTo%20Surrounding%20Communities.pdf. [2560, กันยายน 12].
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2554). **นายกฯ ขาดขายกับการต่างประเทศ : ข้อคิดต่อสังคมไทย** (online). สืบค้นได้จาก http://www.thaipublicpolicy.com/blog.asp?b_id=52. [2560, มกราคม 12].
- สุรัชย์ ศิริไกร. (2548). **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว**. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- อดิสร หมวกพิมาย. (2016). **เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า** (online). สืบค้นได้จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index>. [2560, มกราคม 12].
- อรณิข รุ่งธิปานนท์, (2557). **ภูมิภาคนิยมกับอาเซียน**. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Hettne, B. and Langenhove, L. V. (2005). **Global politics of regionalism : theory and practice**. London : Pluto Press.
- Hettne, B. and Söderbaum, F. (2010). **The new regionalism approach** (online). Retrieved from http://www.unisa.ac.za/Default.asp?Cmd=ViewContent&ContentID=11583&P_XSLFile=unisa/accessibility.xml. [2016, August 23].

- Hettne, B. and Söderbaum, F. (2006). **Theorising Comparative Regionalism : Bridging Old Divides** (online). Retrieved from <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/a165c88f-343f-4bae-997d-62807e50bbb9.pdf>. [2017, January 12]
- Mansfield, E., and Solingea, E., (2010). **Regionalism** (online). Retrieved From http://www.waseda.jp/gsaps/eau/educationalprogram/PDF_2/KU_KIM%20DongHun_Reading2_Regionalism.pdf. [2017, January 12]
- Oldfield, D. (1998). **The restructuring of Thailand's foreign policy towards Laos, 1988 - 1991** (online). Retrieved from <http://common.s.lib.niu.edu/handle/10843/10671>. [2016, January 15].
- United Nations. (2015). **South-South in Action Sustainability in Thailand : Experience for Developing Countries** (online). Retrieved From http://tica.thaigov.net/main/contents/images/text_editor/files/Sustainability%20in%20Thailand%20Expereince%20for%20Developing%20Countries.pdf. [2016, January 15].
- World Bank. **Thailand Now an Upper Middle Income Economy** (online). Retrieved From <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2011/08/02/thailand-now-upper-middle-income-economy>. [August 2, 2011]

บุคลากรกรม

สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าอาวาสวัดประจำชุมชน โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560

สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้รู้ในชุมชน โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2559

สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการ โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2559

สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง เมื่อวันที่
14 มกราคม 2560

สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าของกิจการหอพัก โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง เมื่อวันที่ 14 มกราคม
2560

สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย ฝ่ายพัสดุ โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง เมื่อวันที่
13 มกราคม 2560

สัมภาษณ์เชิงลึก พนักงานขายสินค้าในมหาวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง
เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560

สัมภาษณ์เชิงลึก อดีตเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย ผศ.ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง
เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2560

